

АНГЛОСАКСОНСЬКИЙ ЕЛЕМЕНТ В СУЧАСНИХ ОЙКОНІМАХ
ПІВДЕННИХ ГРАФСТВ АНГЛІЇ

У статті розглянуто етимологічні особливості сучасних ойконімів південних графств Англії, важливу роль в складі яких відіграють суто англійські елементи. В ойконімах кожного графства визначено кількість назв з цим елементом, як у складі назв англосаксонського походження, так і в етимологічних гібридах, що свідчить про розвиток ойконімічного прошарку англійської мови.

Ключові слова: ойконім, англосаксонський елемент, етимологія, етимологічний гібрид, суто англійська назва.

В статье рассматриваются этимологические особенности современных ойконимов южных графств Англии, важную роль в составе которых играют исконно английские элементы. В ойконимах каждого графства определено количество названий с данным элементом, как в составе ойконимов сузубо англосаксонского происхождения, так и в этимологических гибридах, что свидетельствует о развитии ойконимического слоя английского языка.

Ключевые слова: ойконим, английский элемент, этимология, этимологический гибрид, сузубо английское название.

The article touches upon the etymological peculiarities of modern place-names of southern counties of England, in which English (native) element plays a dominant role. This element is registered in originally Anglo-Saxon place-names and etymological hybrids.

Key words: place-names, English (native) element, etymology, etymological hybrid, originally Anglo-Saxon place-name.

Лінгвістична наука XXI ст. зосереджує свою увагу на багатьох аспектах, пов'язаних з вивченням ономастичного прошарку лексики, в якому топоніми займають чільне місце. Такі дослідження є важливим джерелом визначення та описання лінгво- та історико-культурних особливостей певного народу. Питаннями суто топонімічного характеру займаються такі товариства, як EnglishPlace-NameSociety, ScottishPlace-NamesSociety, Ulster Place-NameSociety, Place-Name Society of India, а загальними питаннями ономастології – American Name Society, Canadian Society for the Study of Names та інші.

Стаття відображає результати дослідження, проведеного на матеріалі 8000 лексичних одиниць, 2000 з яких не мають достатньо визначеного етимологічного тлумачення.

Джерелами підбору фактичного матеріалу слугували словники TheCambridgeDictionary ofEnglishPlace-Names (V. Watts), OxfordDictionaryofBritishPlace-Names (A. D. Mills), TheConciseOxfordDictionaryofEnglishPlace-Names (E. Ekwall), ThePlace-NamesofWiltshire (E. Ekblom).

Звернення нашої уваги до ойконімів південних графств спричинене тим фактом, що на думку відомого британського дослідника-топоніміста Кеннета Кемерона, саме вони є осередком англосаксонського розселення на території Британських островів, зва-

жаючи на значну кількість назв з давньоанглійським елементом в їх структурі [1, р. 72].

Заселення Британського острова англами, саксами та ютами – північними племенами з Європи, почалося у 5 ст. н.е., після уходу римських військ [2, xvi; 1, 50; 3, 218; 4, 17]. Вони просувалися зі сходу на захід острова і зайняли територію сучасної Англії до 9 ст. н. е. Мови їх спілкування були близькими одна до одної, так як вони належали до германської групи, що разом з говіркою бриттів (корінного населення острова), лягли в основу давньоанглійської мови (OldEnglish). На думку більшості науковців англосаксонська була основною мовою, за допомогою якої утворені сучасні ойконіми [2, xvi]. Причиною цього є політичне домінування англів, саксів та ютів над корінним населенням Британського острова, яке розмовляло кельтською. Це домінування призвело до закріплення давньоанглійської мови у вжитку та її активному використанню як новоприбулими племенами, так і бриттами. Під час англосаксонського періоду (5-11 ст. н. е.) було створено тисячі назв населених пунктів (як і інших видів топонімів) за допомогою лексичних одиниць давньоанглійської мови, проте не без запозичення кельтської та, в подальшому, елементів з латинської, скандинавських, грецької та французької мов.

Проаналізувавши ойконіми південних графств Англії, яких налічується 17, були визначені ойконіми з суто англосаксонським елементом. Результати представлені в наведеній нижче таблиці:

Таблиця 1.

Розподіл англосаксонського елементу в назвах населених пунктів південних графств Англії

№ п/п	Назва графства	Загальна кількість досліджених ойконімів у графстві	Суто англосаксонські назви	Етимологічні гібриди з англосаксонським елементом	Відсоток, %
1	Беркшир	176	128	23	85
2	Брістол	11	9	2	100
3	Букингемшир	286	183	46	80
4	Вілтшир	433	329	91	97
5	Гемпшир	490	412	64	97
6	Глостершир	443	363	60	95
7	Девон	705	550	129	96
8	Дорсет	398	297	78	94
9	Кент	496	443	40	97
10	Корнуолл	502	92	61	30
11	Оксфордшир	386	336	45	98
12	Острів Вайт	91	82	4	95
13	Острови Сіллі	9	2	2	45
14	ВестСассекс	268	247	19	99
15	ІстСассекс	203	186	13	98
16	Сомерсет	573	396	155	96
17	Суррей	216	202	11	98
	Всього:	5686	4257	843	89

Отже, як бачимо, у графстві **Беркшир** 128 ойконімів створені лише з англосаксонського елемента. Англосаксонські лексичні одиниці входять також у 23 етимологічні гібриди. Для прикладу: *Aston* ('eastsettlement': OE east+tun), *ComptonBeauchamp* ('valleyfarm/settlement' held by the Beauchamp family in the 13th century: OE cumb + OE tun + French family name).

На невеликій території графства **Брістол** розташовані всього 11 населених пунктів, у назву кожного з яких входить англосаксонський елемент, а саме в 9 суто англійських ойконіми та у 2 етимологічні гібриди: *Bristol* ('assembly place by the bridge': OE brycg + stow), *Bishopsworth* ('the bishop's enclosure': ME biscop < L biscop + OE worth).

У графстві **Букингемшир** знаходиться 183 населені пункти, назви яких складаються лише з елементів англійської мови. Крім того, вона входить ще у 46 ойконімів – етимологічних гібридів. Приведемо кілька прикладів: *Ashendon* ('ash-tree hill': OE adj. æscen + OE tun), *Coleshill* (probably, 'Coll's hill': OE pers. n. Col(l) from ON Kol(l)r, genitive singular Col(l)es + OE hyll).

Графство **Вілшир** має 329 поселень, назви яких створені з англосаксонського елемента. До того ж він входить в 91 етимологічний гібрид. Наприклад: *Allington* ('princes' farm/settlement': OE ætheling + OE tun), *Wilsford-cum-Lake* ('*Wifel'sford': OE pers. n. Wifel + OE ford + Latin cum + OE lake).

В межах графства **Гемпшир** знаходяться 412 суто англосаксонських за походженням ойконімів та 64 етимологічні гібриди з цим елементом: *Alton* ('river-source farm/settlement': OE aewell + OE tun), *Stratfield Saye* ('Roman road open field', it is on the Roman road from Silchester to London, and was held in 1227 by Robert de Say: OE stræt (< L strata) + OE feld + French family-name).

Графство **Глостершир** має на своїй території 363 населені пункти, назви яких створені лише з англосаксонського елемента та 60 таких, що є етимологічними гібридами: *Alvington* ('Ælfwine's estate': OE pers. n. Ælfwine + tun), *Ampney Crucis* ('ampney holy cross' from the dedication to the church: p. n. Ampney 'Amma's stream' OE pers. n. *Amma + ea + Latin cruce 'a cross').

В графстві **Девон** налічується 550 ойконімів англосаксонського походження та 129 етимологічних гібридів з цим елементом у складі: *Rattery* ('red tree': OE read + OE treow), *Uplyme* ('higher up the River Lim': OE upp + Z river-name originally of a Celtic origin from the root *lim-, Latin limus 'mud, shine' < IE *lei 'flow, water').

В графстві **Дорсет** знаходяться 297 населених пунктів англосаксонського походження, та, на додачу, 78 етимологічних гібридів, на склад яких давньоанглійська також мала вплив. Наприклад: *Adber* ('Eata's grove' OE pers. n. Eata + bearu), *Bradford Abbas* ('broad ford', affix 'abbot' is from the possession of the manor by Sherborne Abbey: OE brad + OE ford + Latin abbas).

Назви населених пунктів графства **Кент** англосаксонський елемент повністю сформував у 443 випадках, та він є присутній у 40 етимологічних гібридах: *Acol* ('oak wood': OE ac + OE holt), *Wickhambreaux* ('homestead/village associated with a Romano-British settlement' the manorial affix is from the de Brayhuse family, here in the 13th century, and serves to distinguish this 'Wickham' from East Wickham and West Wickham (both independent names): Latin wic + OE ham + French family-name de Brayhuse).

В *Корнуоллі* ситуація значно відрізняється. Тут маємо лише 92 ойконіми англосаксонського походження та 61 етимологічний гібрид: *Ashton* (a 19thcentvillageandname, 'ash-tree settlement, farm where ash-wood is obtained or worked': OE æsc + tun), *WestPentire* (Modern Englishadjectivewest + Cornish *pen-tyr 'headland').

У графстві *Оксфордшир* відмічено 336 суто англосаксонських та 45 ойконімів, відповідно та у вигляді етимологічних гібридів з даним елементом: *Combe* ('valley': OEcumb), *MinsterLovell* ('monastery' connectedwiththefamilyofWilliamLuvelorLupellus 'thewolf-cub' (OFRlovel): OEmynster + Frenchfamily-name).

Острів Вайт має 82 поселення з назвами суто англійського походження та 4 етимологічні гібриди з «рідним» елементом: *Binstead* ('beanplace': OEbean + OEstede), *Niton* ('newfarm/settlement': OldKentish *nige>OEniwe + OEtun).

На *островах Сіллі* виявлено 2 населених пункти, назви яких створені лише з англосаксонських елементів та 2 етимологічних гібриди з ними: *HughTown* (fromthehillan dromontorycalledtheHew: MEheugh (OEhōh) 'aheel, aspurowland' + Etown), *OldGrimsby* (modEadj. new + p.n. *Grimsey 'Grim'sisland' ONpers.n. Grimr, genitivesing.Grim, + eylaterassimilatedtothep.n. Grimsby).

В графстві *ВестСассекс* присутні 247 населених пунктів виключно англосаксонського походження та 19 етимологічних гібридів з англійським елементом: *BognorRegis* ('theking'sBognor': OEpers.n. Bucge + OEora 'flat-toppedhill' + Latinregis), *Ifield* ('yew-treepenland': OEiw +Oefeld).

В назвах поселень графства *ІстСассекс* англосаксонський елемент виявлено в 186 ойконімах в чистому вигляді та в складі 13 етимологічних гібридів. Наприклад: *Alciston* ('Aelfsige's/Ealhsize's farm/settlement': OE pers.n. + OE tun), *Tarring Neville* ('Tarring held by the Neville family': place-name Tarring ('the Teorringas, the people called after Teorra' OE folk-n. *Teorringas<pers.n. *Teorra + ingas) + family name Neville first associated with this place in 1253).

Що стосується графства *Сомерсет*, то тут маємо 396 назв поселень, створених лише з англосаксонських елементів, та 155 етимологічних гібридів, на які вплинула давньоанглійська мова: *Aller* ('the alder-tree' OE alor), *Ashbrittle* ('Bretel's ash' OE æsc + OFr Bret 'a Breton').

В графстві *Суррей* маємо 202 населених пункти, назви яких створені суто з лексичних одиниць давньоанглійської мови, та 11 етимологічних гібридів з цим елементом: *Caterham* (probably 'homestead or enclosure at the hill called Cadeir' from Celtic *cadeir (literary 'chair' but used of lofty places) + OE ham OR 'homestead or enclosure of a man called *Catta', with an OE pers. n. as a first element), *Chipstead* ('market place': OE ceap + OE stede).

Безперечно, давньоанглійська мова є основою у складі ойконімів, що досліджувались. Так, 75 % назв із загальної кількості 5686 створені з лексем виключно давньоанглійської мови (4257 л. о.). До того ж у складі етимологічних гібридів вона присутня в 843 одиницях, або ж у 15 % від загальної кількості ойконімів, що досліджуються, поряд з одиницями, запозиченими з інших мов.

Слід відмітити, що ситуація з розподілом англосаксонського елементу значно відрізняється в графстві Корнуолл, де присутній особливий діалект кельтської мови. Відомо, що кельтські діалекти поділяються на 2 групи: гаельську (Goidelic/Gaelic) та галло-бре-

тонську (Brittonic/British). Гаяльська група включає ірландську, шотландську та менкську мови (якою розмовляють на острові Мен, між Англією та Ірландією). Галло-бретонська, в свою чергу, поділяється на галльську мову, мертву, якою користувалися галли, проживаючи на території сучасної Франції, та британські мови, а саме: уельську (Welsh), корнську (Cornish або ж його скорочення «Co») та бретонську – мову населення Бретані на півночі Франції [2, XV; 5, 46]. Отже, в Корнуоллі давньоанглійська мова прослідковується лише у 18 % назв, а наявність відповідних лексичних одиниць в етимологічних гібридах становить лише 12 %, що в сумі складає лише 30 %. Можна ще раз підтвердити той факт, що населенню Корнуоллу вдалося зберегти свій особливий діалект, незважаючи на натиск мов загарбників та безпосередній вплив англійської мови.

Наявність давнього діалекту на досить обмеженій території вказує на неймовірно стійкі діалектні традиції та свідчить про надзвичайно сильні етномовленнєві традиції. Можна припустити, що вони є настільки потужними, що заважають злиттю мов та їх розповсюдженню. В минулому цей факт значно зменшив роль англосаксонських елементів у створенні ойконімікон даної місцевості.

Як видно з таблиці 1, відсотковий показник наявності англосаксонських елементів в ойконімах більшості південних графств Англії наближається до 100%. І лише з причини низького показника за цим параметром в графствах Беркшир (85 %), Букингемшир (80 %), островах Сіллі (45 %) та у значній мірі в графстві Корнуолл (30 %), у підсумку загальний відсоток наближається до 90 %. Кінцевий показник наявності англосаксонського елементу в ойконімах південних графств Англії не є достатньо показовим, оскільки в більшості графств (13 з 17) він перевищує позначку в 95–96 %. І він знизився помітно переважно з причини впливу лінгвістичної ситуації в графстві Корнуолл та надзвичайної стійкості місцевих діалектних традицій. Це ще раз вказує на провідну роль суто англійського елементу в ойконіміконі графств, що досліджуються.

Проте поряд з неабиякою важливістю англосаксонської мови у створенні ойконімів південних графств Англії, все ж слід відмітити наявність запозичень з кельтської (9, 4 % від загальної кількості назв), скандинавської (0, 6 %), латинської (5, 4 %), французької (8, 8 %) та грецької (0, 8 %) мов, що присутні в назвах населених пунктів південних графств Англії. Як бачимо, відсоткове співвідношення суто англійського елементу та запозичень в назвах населених пунктів досліджуваних територій є більше ніж суттєвим, що свідчить про характерну особливість саме ойконімічного прошарку англійської мови на відміну від загальної лексики, яка є доволі відкритою для іншомовного втручання.

Незважаючи на відомий факт, який полягає у тому, що в англійській мові кількість запозичень значно більша ніж кількість суто англійських одиниць [6у, 22; 7, 104; 3, 207], в ойконімах південних графств Англії, як ми бачимо з таблиці 1, англосаксонський елемент є, безперечно, домінуючим. Він розкриває особливості англійського етносу та несе в собі частину світосприйняття даного народу, що відображена в кожному ойконімі. Такий великий відсоток англосаксонського елементу в назвах свідчить про те, що в ойконімічна підсистема англійської мови, на відміну від лексики загального вжитку, є все ж закритою областю. Лише потужні соціальні та історичні потрясіння, що випадали на долю народу, сприяли проникненню іншомовних елементів до назв населених пунктів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Cameron K. English place names. – London: B T Batsford Ltd, 1997. – 256 p.
2. Oxford Dictionary of British Place Names [Mills A. D.]. – Oxford: Oxford University Press, 2003. – 533 p.
3. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка / Ирина Владимировна Арнольд. – М.: Издательство литературы на иностранных языках, 1959. – 352 с.
4. Иглз Р. История Англии / Робин Иглз; пер. с англ. Г. В. Горевцова. – М.: АСТ: Астрель, 2008. – X, 294 с.: с ил.
5. Ильиш Б. А. История английского языка / Борис Александрович Ильиш. – М.: Издательство: «Высшая школа», 1968. – 420 с.
6. Bradley H. The making of English / Henry Bradley. – New York: The Macmillan Company; London, Macmillan & Co., Ltd, 1904. – 260 p.
7. Амосова Н. Н. Этимологические основы словарного состава современного английского языка / Наталья Николаевна Амосова. – Москва: Издательство литературы на иностранных языках, 1956–218 с.

УДК 811.161

Сидорец В.С.
(Мозырь, Беларусь)

КОМПОНЕНТЫ СЕМАНТИЧЕСКОЙ СТРУКТУРЫ УКРАИНСКИХ ГЛАГОЛОВ ЗАВДАВАТИ, СПРАВЛЯТИ С ПРОЕКЦИЕЙ НА РУССКИЕ И БЕЛОРУССКИЕ СООТВЕТСТВИЯ

*У функціонально-зіставному аспекті аналізуються компоненти семантичної структури українських дієслів **завдавати** і **справляти** з проекцією на російські та українські комунікативні відповідності.*

Ключові слова: *функціонально-зіставний аспект, семантична структура, комунікативні відповідності.*

*В функціонально-сопоставительном аспекте анализируются компоненты семантической структуры украинских глаголов **завдавати**, **справляти** с проекцией на русские и белорусские коммуникативные соответствия.*

Ключевые слова: *функционально-сопоставительный аспект, семантическая структура, коммуникативные соответствия.*

*The components of semantic structure of the Ukrainian verbs **завдавати** and **справляти** are analysed in the functional contrastive-comparative aspect through the projection on its Russian and Belorussian communicative equivalents.*

Key words: *functional contrastive-comparative aspect, semantic structure, communicative equivalents.*

© Сидорец В.С., 2012